

سوالات درس هفتم کتاب جامعه‌شناسی دوازدهم همراه پاسخنامه

(۱) - پاسخهای احتمالی مدیران یک شرکت تولیدی درباره‌ی چگونگی پرداخت دستمزد به کارکنانشان را بیان کنید.

✓ - برفی پیشنهاد می‌کند، باید به هر کسی به اندازه‌ای که شایستگی دارد، دستمزد پرداخت شود.

✓ - برفی دیگر پیشنهاد می‌کند، باید از هر کس به اندازه‌ی توانش کار بخواهیم اما به اندازه‌ی نیازش به او دستمزد بدهیم.

(۲) - وقتی مدیران یک شرکت تولیدی پیشنهاد می‌کنند، به هر کسی به اندازه‌ای که شایستگی دارد، باید دستمزد پرداخت شود. اولاً چه نوع تفاوت‌هایی را برجسته می‌کنند ثانیاً کدام اولویت‌ها را مد نظر دارند؟

اولاً این عده تفاوت‌های افراد مانند توان جسمی و ذهنی، انگیزه و مهارت را برجسته می‌کنند، رقابت میان افراد برای تولید بیشتر را ضروری می‌دانند ثانیاً افراد و گروه‌های «توانگر» را در اولویت قرار می‌دهند.

(۳) - وقتی مدیران یک شرکت تولیدی پیشنهاد می‌کنند، از هر کس به اندازه‌ی توانش کار بخواهیم اما به اندازه‌ی نیازش به او دستمزد بدهیم. اولاً چه نوع شباهتهایی را برجسته می‌کنند ثانیاً کدام اولویت‌ها مد نظر دارند؟

اولاً این عده شباهت‌های افراد مانند هم‌نوع، هم وطن و هم‌کار بودن را برجسته می‌کنند و بر آن تأکید می‌نمایند، ثانیاً افراد و گروه‌های «کم‌توان» را در اولویت قرار می‌دهند.

(۴) - راهکار پیشنهادی مدیرانی که معتقدند به هر کسی باید به اندازه‌ای که شایستگی دارد، دستمزد پرداخت شود. برای تعیین قیمت کار افراد چیست؟ این گروه معتقدند بازار همانطور که قیمت کالاها را براساس قانون عرضه و تقاضا تعیین می‌کند، می‌تواند قیمت کار افراد را نیز بر همین اساس مشخص نماید.

(۵) - راهکار پیشنهادی مدیرانی که معتقدند از هر کس به اندازه‌ی توانش کار بخواهیم اما به اندازه‌ی نیازش به او دستمزد بدهیم. برای تعیین قیمت کار افراد چیست؟

از نظر این گروه، بازار نمی‌تواند ارزش واقعی کالاها و کار افراد را مشخص کند. برای مثال شاید فردی ناچار شود برای تعمیر ترکیدگی لوله‌ی آب خانه‌اش در یک روز تعطیل تابستانی، مبلغ‌گزافی به تنها لوله‌کشی که آماده‌ی کار است بپردازد، اما آیا ارزش واقعی کار این لوله‌کش، همین مقدار است؟ همانطور که برفی راننده‌های تاکسی در ساعات پرتدد و روزهای بارانی، کرایه‌ای را طلب می‌کنند که بیشتر از نرخ قانونی است. به همین دلیل این گروه، دفالت دولت را برای کنترل بازار لازم می‌دانند. آنها به دولت اعتماد می‌کنند و معتقدند دولت به نمایندگی از همه و به نفع همه عمل می‌کند.

(۶) - تفاوت‌های میان افراد یک جامعه به چند دسته قابل تقسیم هستند؟

تفاوت‌ها را می‌توان به سه نوع «تفاوت اسمی»، «ناابرابری طبیعی» و «ناابرابری اجتماعی» تقسیم کرد

(۷) - منظور از تفاوت‌های اسمی چیست؟ با ذکر مثال توضیح دهید.

به آن دسته از تفاوت‌های میان افراد یک جامعه، که نمی‌توان بر اساس آنها، افراد را رتبه‌بندی کرد. تفاوت‌های اسمی نامیده می‌شوند مثلاً برفی افراد سفیدپوست و برفی رنگین‌پوست هستند. این دو گروه از نظر رنگ پوست متفاوت اند، اما هیچ‌کدام بر دیگری برتری ندارد. یا زن و مرد از نظر جنسیت با یکدیگر متفاوت اند اما هیچ‌کدام بر دیگری برتری ندارد.

۸- منظور از تفاوت های رتبه ای چیست؟ با ذکر مثال توضیح دهید.

به آن دسته از تفاوت های میان افراد یک جامعه ، که می توان بر اساس آنها ، افراد را رتبه بندی کرد. یعنی برخی افراد از این ویژگیها کمتر و برخی بیشتر برخوردارند. تفاوتهای رتبه ای نامیده می شوند برای مثال افرادی که دارای قد و ضریب هوشی متفاوت هستند، با هم نابرابرند یا افرادی که دارای ثروت و تمصیلات متفاوت هستند، با هم نابرابرند.

۹- انواع نابرابری های میان افراد یک جامعه را با ذکر مثال توضیح دهید.

نابرابریها، دوگونه اند؛ برخی نابرابریها، طبیعی هستند مانند نابرابری افراد در قد و ضریب هوشی، اما برخی نابرابریها مانند نابرابری در تمصیلات و ثروت، اجتماعی اند؛ یعنی در جامعه ایجاد می شوند. برای مثال میزان تلاش افراد یا موقعیت فائوهای که در آن متولد شده اند، آنها را از نظر رتبه نابرابر میسازد.

۱۰- انواع رویکردهای جامعه شناختی به نابرابری اجتماعی بیان کنید.

اول رویکرد لیبرالی

دوم رویکرد کمونیستی

سوم رویکرد عدالت اجتماعی

۱۱- کدام دسته از انواع نابرابری ها یکی از مهمترین موضوعات مورد توجه جامعه شناسان است؟ نابرابری اجتماعی

۱۲- در چه صورتی تفاوت های اسمی و نابرابری های طبیعی مورد توجه جامعه شناسان قرار می گیرد؟

تفاوتهای اسمی و نابرابریهای طبیعی در صورتی که به نابرابری های اجتماعی منجر شوند، مورد توجه جامعه شناسان قرار می گیرند.

۱۳- جامعه شناسان در مطالعه ی نابرابری های اجتماعی، به چه چیزی در جوامع توجه دارند؟

به قشربندی اجتماعی در جوامع توجه دارند

۱۴- جامعه شناسان علت نابرابری های اجتماعی را در چه چیزهایی می دانند؟

می گویند علت نابرابریهای اجتماعی این است که مزایای اجتماعی یعنی ثروت، قدرت و دانش به صورت نابرابر میان افراد توزیع شده اند، از این رو برخی افراد در بالای سلسله مراتب اجتماعی قرار می گیرند و برخی افراد در پایین آن.

۱۵- دیدگاهها و ویژگی های جامعه شناسان لیبرال (رویکرد اول) در باره نابرابری های اجتماعی بیان کنید.

الف- معتقدند که نابرابری اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد.

ب- از نظر آنان نابرابری اجتماعی از تفاوتها یا نابرابریهای طبیعی بر می آید.

ج- این جامعه شناسان طرفدار قشربندی اجتماعی هستند و معتقدند که از گذشته تا حال، هیچ جامعه ای بدون قشربندی اجتماعی نبوده است یعنی قشربندی پدیده‌ای است که در همه زمانها و مکانها وجود داشته است.

د- از آنجا که این دسته از جامعه شناسان معتقدند نابرابریهای اجتماعی نتیجه ی تفاوتها یا نابرابریهای طبیعی هستند، بنابراین عادلانه اند.

۱۶- اینکه جامعه‌شناسان لیبرال (رویگرد اول) معتقدند نابرابریهای اجتماعی نتیجه‌ی تفاوتها یا نابرابریهای طبیعی هستند، بنابراین عادلانه اند. چه ایراداتی وارد است؟

اولاً آنها این واقعیت را نادیده می‌گیرند که نابرابری‌های اجتماعی همیشه نتیجه‌ی نابرابری‌های طبیعی نیستند.

زیرا در هر جامعه‌ای، برخی از افراد در طبقه‌ی بالا و برخی دیگر در طبقه‌ی پایین متولد می‌شوند؛ یعنی نقطه‌ی شروع (رقابت میان افراد، یکسان نیست. مثلاً کودکانی که در طبقه‌ی بالا متولد می‌شوند، نسبت به کودکانی که در طبقه‌ی پایین متولد می‌شوند، از امکانات آموزشی بهتری برخوردارند. در چنین شرایطی یک نابرابری اجتماعی مقدمه‌ی نابرابری‌های اجتماعی بعدی می‌شود، نه یک تفاوت یا نابرابری طبیعی.

ثانیاً طرفداران قشربندی با طبیعی دانستن قشربندی اجتماعی، نقش انسانها و جوامع در پدید آمدن و ادامه یافتن آن را نادیده می‌گیرند و تغییر در آن را پندار امکان‌پذیر نمی‌دانند. به علاوه با تأکید بر کارکردهای قشربندی، آن را تأیید و تثبیت می‌کنند. **ثالثاً** با اینکه طرفداران قشربندی اجتماعی (رقابت را در زندگی اجتماعی، ضروری می‌دانند اما از این نکته‌ی مهم غفلت می‌کنند که در رقابت عادلانه باید نقطه‌ی شروع (رقابت یکسان باشد).

۱۷- دیدگاهها و ویژگی‌های رویکرد جامعه‌شناسان کمونیستی (رویگرد دوم) در باره نابرابری‌های اجتماعی بیان کنید.

۱- این دسته از اندیشمندان اجتماعی مخالف قشربندی اجتماعی هستند.

۲- اندیشمندان اجتماعی در این رویکرد معتقدند که نابرابریهای اجتماعی ناشی از تفاوتها و نابرابریهای طبیعی نیست، بلکه نتیجه‌ی روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌هاست و باید با آن مبارزه کرد.

۳- اینان عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند و معتقدند که با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار خواهد شد.

۴- اندیشمندان این رویکرد معتقدند، مالکیت خصوصی موجب برقراری روابط ظالمانه میان افراد و در نتیجه، نابرابری اجتماعی شده است، بنابراین برای ایجاد برابری باید مالکیت خصوصی را از میان برداشت.

۵- مخالفان قشربندی گمان می‌کنند، اگر مالکیت خصوصی از بین برود، دیگر طبقه‌ی پایین نخواهیم داشت و بدین ترتیب همگان شرایطی یکسان خواهند داشت.

۶- از نظر آنان قشربندی اجتماعی توسط انسانها پدید آمده و تداوم یا تغییر آن نیز به دست آنهاست.

۷- نهایتاً تأکید آنان بر معایب قشربندی نشان می‌دهد که آنان خواهان از میان برداشتن قشربندی هستند.

۱۸- اینکه اندیشمندان رویکرد کمونیستی معتقدند، نابرابری اجتماعی نتیجه‌ی مالکیت خصوصی است، بنابراین برای ایجاد برابری باید مالکیت خصوصی را از میان برداشت چه ایراداتی وارد است؟

ایراد اول این است که با حذف مالکیت خصوصی، انگیزه‌ی رقابت میان افراد جامعه از بین می‌رود و این امر سبب می‌شود، تلاش و شایستگی بیشتر افراد کوشا و توانمند نادیده گرفته شود.

ایراد دوم این است که در این رویکرد، نقطه‌ی شروع (رقابتها) یکسان می‌شود اما به دلیل اینکه انگیزه‌ی رقابت از بین می‌رود، راه پیشرفت مادی مسدود می‌گردد.

۱۹- چرا طرفداران عدالت اجتماعی معتقدند رویکرد لیبرالی (رویکرد اول) و رویکرد کمونیستی (رویکرد دوم) عادلانه نیستند؟ طرفداران عدالت اجتماعی معتقدند :

رویکرد اول عادلانه نیست چون این واقعیت را نادیده می‌گیرد که افرادی که در طبقه ی اجتماعی پایین متولد می‌شوند متی با داشتن شایستگی و تلاش برابر با افرادی که در طبقه ی اجتماعی بالا متولد می‌شوند، به سادگی امکان رقابت با آنها را ندارند. رویکرد دوم نیز عادلانه نیست زیرا در آن افراد توانمند و کوشا، به اندازه ی استمقاقی که دارند، از مزایای اجتماعی برفوردار نمی‌شوند. بنابراین در رویکرد اول، نقطه ی آغاز رقابت و در رویکرد دوم نقطه ی پایان رقابت عادلانه نیست. هر دو رویکرد به دلیل ناعادلانه بودن، با فطرت انسانی سازگار نیستند.

۲۰- ویژگی های رویکرد عادلانه در باره ی رفع نابرابری ها بیان می‌کند؟

۱- در رویکرد عادلانه، مالکیت فصولی لغو نمی‌شود اما جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم کند و نقطه ی شروع رقابت را یکسان نماید.

۲- دولت به نمایندگی از جامعه موظف است، نیازهای ضروری همه ی افراد مانند فورا، پوشاک و مسکن را تأمین کند. بدین ترتیب همه ی کودکان از امکانات اولیه برای پیشرفت، بهره مند می‌شوند و می‌توانند براساس توانایی و شایستگی خود با دیگران رقابت نمایند.

۳- دولت نیز تلاش می‌کند برای کاهش نابرابری های اجتماعی تدابیر بیشتری بیندیشد؛ مثلا از ثروتمندان مالیات بگیرد و از آن برای رفع فقر در جامعه استفاده کند.

۴- این رویکرد نه با رهاسازی مطلق موافق است و نه با کنترل مطلق. نه اجرای عدالت را به دست نامرئی بازار می‌سپارد و نه دفالت همه جانبه ی دولت را می‌پذیرد.

۵- طرفداران این رویکرد به دنبال برقراری عدالت اجتماعی هستند اما به بهانه ی عدالت اجتماعی، آزادی های افراد و امکان رقابت میان آنها را از بین نمی‌برند.

۲۲- چه مسأله ای در نیمه دوم قرن نوزدهم، در جهان متجدد، چالش فقر و غنا را به وجود آورد و و فقرا و ثروتمندان را به دو گروه متخاصم تبدیل کرد؟ در نیمه دوم قرن نوزدهم، مسأله ی قشربندی اجتماعی در جهان متجدد، چالش فقر و غنا را به وجود آورد و فقرا و ثروتمندان را به دو گروه متخاصم تبدیل کرد.

۲۳- اولین چالشی که در جهان متجدد ظاهر شد و این جهان را به مخاطره انداخت بیان کنید.

چالش فقر و غنا اولین چالشی بود که در جهان متجدد ظاهر شد و این جهان را به مخاطره انداخت.

۲۴- طرفداران و مخالفان قشربندی اجتماعی بر اساس چه شیوه ای به دفاع از رویکرد خود می‌پرداختند؟

طرفداران و مخالفان قشربندی اجتماعی بر اساس دانش علمی به دفاع از رویکرد خود می‌پرداختند و هر کدام، دیگری را به غیرعلمی بودن، متهم می‌کردند.

۲۵- به چه دلیل در رویکرد مخالفان قشربندی اجتماعی امکان استفاده از ظرفیتهایی برای انتقاد از قشربندی اجتماعی وجود نداشت؟

در رویکرد مخالفان قشربندی اجتماعی، ظرفیتهایی برای انتقاد از قشربندی اجتماعی وجود داشت ولی به دلیل غلبه رویکرد پوزیتیویستی، امکان استفاده از آن وجود نداشت.

(۲۶) - با افول کدام رویکرد جامعه‌شناسی در نیمه ی دوم قرن بیستم، ظرفیت انتقادی از قشربندی اجتماعی مورد توجه قرار گرفت ؟
(ویکرد پوزیتیویستی، در نیمه ی دوم قرن بیستم، این ظرفیت انتقادی مورد توجه قرار گرفت و به شکل گیری جامعه‌شناسی انتقادی انجامید.

(۲۷) - دو وجه زندگی اجتماعی انسان را بیان کنید.

- (۱) - از سویی افراد در زندگی گروهی خود با یکدیگر، جهان اجتماعی و سافتا‌های آن را می‌سازند
- (۲) - از سوی دیگر هر جهان اجتماعی الزامها و پیامدهایی دارد که زندگی انسانها را متأثر می‌سازد .

(۲۸) - تا چه زمانی پیامدهای یک جهان اجتماعی باقی می‌ماند؟

تا زمانی که یک جهان اجتماعی از طریق مشارکت اجتماعی افراد پابرجاست، پیامدهای آن نیز باقی است.

(۲۹) - در چه صورتی پیامدهای یک جهان اجتماعی دگرگون می‌شود؟ با تغییر جهان اجتماعی موجود و به دنبال آن، برداشته شدن الزام هایش، جهان اجتماعی جدیدی شکل می‌گیرد و پیامدهای دیگری به دنبال می‌آورد .

(۳۰) - آیا دو وجه جهان زندگی اجتماعی یعنی نظام اجتماعی و ساختارهای آن و کنش‌های اجتماعی به صورت یکسان مورد توجه قرار می‌گیرند؟

همواره این امکان وجود دارد که یکی از این دو وجه زندگی اجتماعی بیشتر مورد توجه و تأکید قرار گیرد و وجه دیگر آن نادیده گرفته شود. مثلا پیامدهای جهان اجتماعی برای افراد برمیسته شوند و بیشتر مورد تأکید قرار گیرند ولی این وجه که جهان اجتماعی سافتا ی انسانهاست نادیده گرفته شود یا بالعکس. یعنی گاهی نظام اجتماعی و سافتا‌های آن و گاهی کنشهای اجتماعی مورد توجه قرار می‌گیرند.

(۳۱) - در چه صورتی توجه به وجوه زندگی اجتماعی می‌تواند آثار و پیامدهای نامطلوبی برای زندگی اجتماعی به وجود بیاورد؟
برمیسته کردن یک وجه زندگی اجتماعی و تأکید بر آن و نادیده گرفتن وجه دیگر، می‌تواند آثار و پیامدهای نامطلوبی برای زندگی اجتماعی به وجود بیاورد.

(۳۲) - کدام یک از رویکردها در جامعه‌شناسی به اهمیت یکسان دو وجه جهان اجتماعی یعنی نظام اجتماعی و ساختارهای آن و کنش‌های اجتماعی توجه دارد؟ جامعه‌شناسی انتقادی

(۳۳) - وجه اشتراک و افتراق جامعه‌شناسان انتقادی و تفهیمی - تفسیری در توجه به وجوه زندگی اجتماعی یعنی نظام اجتماعی و ساختارهای آن و کنش‌های اجتماعی بیان کنید.

جامعه‌شناسان انتقادی همانند جامعه‌شناسان تفهیمی - تفسیری بر توانایی و فلاقیت افراد در سافتن جهان اجتماعی تأکید می‌کنند اما کم توجهی (ویکرد تفهیمی به سافتا‌های اجتماعی و تأثیر این سافتا‌ها بر زندگی افراد را درست نمی‌دانند.

(۳۴) - دیدگاه جامعه‌شناسان انتقادی در باره جهان اجتماعی و ساختارهای آن بیان کنید.

جامعه‌شناسان انتقادی معتقدند، گاهی جهان اجتماعی و ساختارهای آن که به دست خود انسانها ایجاد شده اند، انسانها را زیر سلطه ی خود درمی آورند. بی توجهی به ساختارهای اجتماعی و نادیده گرفتن آنها، به معنای چشم پوشی از آثار و پیامدهای مخرب آنهاست؛ زیرا انتقاد از ساختارهای اجتماعی و در نتیجه کنترل آثار مخرب آنها را ناممکن می سازد.

(۳۵) - چرا جامعه‌شناسان انتقادی بر ضرورت انتقاد علمی از ساختارهای سرکوبگر، تأکید می کنند؟

جامعه‌شناسان بر ضرورت انتقاد علمی از ساختارهای سرکوبگر، تأکید می کنند تا از سلطه ی چنین ساختارهایی بر انسانها پیشگیری شود و همچنین زمینه ی شکل گیری ساختارهای اجتماعی انسانی تر و اخلاقی تر فراهم آید.

(۳۶) - چه چیزی جامعه‌شناسی را به داوری درباره ی ارزشها و انتقاد از آنها می کشاند؟

فاصله ی میان وضعیت موجود و وضعیت مطلوب جهان اجتماعی، جامعه‌شناسی را به داوری درباره ی ارزشها و انتقاد از آنها می کشاند .

(۳۷) - جامعه‌شناسان انتقادی برای داوری و انتقاد از وضعیت موجود به چه معیاری نیاز دارند؟

جامعه‌شناسان انتقادی برای داوری و انتقاد از وضعیت موجود به معیارهای علمی نیاز دارند تا بر اساس آن معیارها، وضعیت موجود را ارزیابی کنند، تصویری از وضعیت مطلوب ترسیم نمایند و راه عبور از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب را پیشنهاد دهند .

(۳۸) - چرا جامعه‌شناسی پوزیتیویستی و تفهمی - تفسیری از ارائه ی معیارهایی که بتوان بر اساس آنها، وضعیت موجود را ارزیابی کنند، ناتوان بودند؟

جامعه‌شناسی پوزیتیویستی و تفهمی - تفسیری به دلیل اینکه علم را به معنای مسی و تجربی محدود می کنند از ارائه ی چنین معیارهایی ناتوان بودند.

(۳۹) - چگونه جامعه‌شناسی انتقادی می تواند معیارهایی را برای ارزیابی وضعیت موجود جست و جو کند؟

جامعه‌شناسی انتقادی، علم را به معنای مسی و تجربی آن محدود نمی داند و سعی دارد از محدودیت های علم تجربی رها شود تا بتواند چنین معیارهایی را جست و جو کند.